

Sárvár, 1885. február 21. – Budapest, 1950. április 29.

Szegény bádogoscsalád legkisebb gyermekeként született. A szülők az anyagi ellehetetlenülés miatt hamarosan Pestre, egy zuglói szoba-konyhás lakásba költöztek. Középiskolai és egyetemi tanulmányait önerejéből végezte. A budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán latin és magyar, valamint filozófia szakot végzett. A Szabó Ervin kezdeményezésére alakult művelődési körben 1903-tól bekapcsolódott a szocialista munkásmozgalomba. 1905-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba, a Népszava munkatársa. 1907-1908 körül Párizsban járt, útja nagy hatással volt rá, ekkortájt kezdett a társadalmi változások okaival és összefüggéseivel foglalkozni. 1907 közepétől már határozottan az MSZDP belső ellenzékéhez tartozott. Részt vett a Marx Károly Társaság alapító megbeszélésein, ezért a pártvezetőség az 1907. évi kongresszus után elbocsátotta újságírói állásából, de formálisan a szociáldemokrata párt tagja maradt. 1918 novemberében belépett az alakuló Kommunisták Magyarországi Pártjába; november 24-én tagja lett az első központi bizottságnak és a Vörös Újság szerkesztőbizottságának. Utóbbi minőségében 1919 áprilisában, Moszkvában járt, ahol Leninnel is tárgyalt. Távollétében beválasztották a fővárosi IX. kerületi tanácsba, majd a Budapesti Központi Forradalmi Munkás- és Katonatanács nyolcvanas bizottságába. Hazatérése után, május 23-án megbízták a pártiskola vezetésével, majd június 15-én a Tanácsok Országos Gyűlése beválasztotta a külügyi és az alkotmányozó bizottságba. A kommün bukását követően Pesten bujkált, majd egy teherszállító hajó fűtőjeként kijutott Bécsbe. Az osztrák hatóságok letartóztatták és internálták. 1922 májusától a Szovjetunióban élt, kezdetben a Nyugati Népek Egyetemén a német és a magyar nyelvű tagozaton oktatott. 1925 májusától egy évig a Komintern Végrehajtó Bizottsága apparátusában tevékenykedett. A következő évtől a nemzetközi Lenin Iskola rektorhelyettese, később az összevont és újjászervezett Marx–Engels–Lenin Intézet főmunkatársa. 1929 és 1935 között számos elméleti cikke jelent meg a moszkvai Sarló és Kalapácsban. 1943 májusától a krasznogorszki felsőfokú nemzetközi antifasiszta iskola magyar tagozatának a vezetője. 1945. január 22-én hazaindult Magyarországra. Az első állomás Debrecen volt, ahol ő irányította az MKP hathetes és három hónapos pártiskoláját. 1945. április 2-án Budapesten beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Az 1945. november 4-i, majd az 1947. augusztus 31-i választásokon az MKP illetve 1949. május 15-én a Magyar Függetlenségi Népfront országos listáján szerzett mandátumot; haláláig a törvényhozás tagja maradt. A Magyar Kommunista Párt titkársága 1945. június 28-án kinevezte a központi pártiskola élére. A párt vezetősége Lukács György mellett professzornak javasolta a Pázmány Péter Tudományegyetemre, de az egyetem oktatói kara és a kultuszminisztérium vezetése visszautasította a kinevezését. Az MKP elméleti folyóirata, a Társadalmi Szemle konzultációs rovatának a szerkesztője. A politikai bizottság 1946 őszén felmentette a pártiskola igazgatói tisztéből, és féléves tudományos szabadságra küldte. A „politikai akadémiá”-nak nevezett előadássorozat vezetését továbbra is vállalnia kellett. 1947-től személye és nézetei egyre nagyobb súlyt kaptak. 1947 végén megjelent háromkötetesre tervezett filozófiai összefoglalójának az első része, a Materialista világnézet. A mű elismeréseként a Magyar Természettudományi Társaság dísztagjává választották. A párton belül az 1948 februárjában alakított oktatási tanács, később az oktatási osztály

szerkesztőbizottságának a tagja. Az elméleti kérdések, a népi demokrácia értelmezésével foglalkozó legfelső munkabizottságba is bekerült. 1948 júniusában, az egyesítő kongresszuson az MDP Központi Vezetősége tagjává választották. Publicisztikája 1948 közepétől támadó és kioktató lett. A Rákosi-féle sztálinista fordulatot támogatta, élesen támadta a szociáldemokrata indíttatású szociológus Szalai Sándort és régi riválisát, Fogarasi Bélát. A pártvezetés kívánságának eleget téve 1949 derekán kritikával illette a marxi–lenini ideológia korábbi reprezentánsát, Lukács Györgyöt. Betegsége tudatában fogott hozzá élete utolsó nagy vállalkozásához, a közgazdaság-tudományi egyetem megteremtéséhez. A köztársasági elnök 1948. szeptember 15-én az új professzorok egyikeként kinevezte a társadalomtudományi tanszék élére, majd ő lett az egyetem első rektora. Szinte az egész marxista társadalomtudomány oktatásában részt vett, filozófiát, filozófiatörténetet és történelmi materializmust adott elő. 1949. október 31-én tudományos, felsőoktatás-szervező és oktatói munkássága elismeréseként az átszervezett MTA rendes tagjává választották. Egyetemi rektori tisztségben 1950. március 1-jén újra megerősítették, de betegsége már nem tette lehetővé számára az érdemi munkavégzést.